ה"הז. ג) ול"ל אומניותז. ד) ועי

מיים, גם (כי מותמימן, ז) [ער" מו' ב"מ כג: ד"ה באושפיא], ס [יבמות עו: ע"ש], ו) [לעיל ט: יט:], ו) [גי הערוך מלתא אמר רב ששת ונפקי בוטיטא

דנורא וכבינהו לעיניה ערוך ערך

בטט א׳ו. ק) שבת לד. וב"ב עה.

סנהד' ק.], טו תענית כד:, י) [לקמן סב: סנהדרין עב.], כ) [ב"צ לא: ושם אימא א"ר חון

ב"ר אמר רב וכו' והתם מייתי ליה

בהדי שאר מימרות שאמר בשם

רב ע"ש], ל) [שייך לעיל קודם ד"ה ורחמי דינא], מ) [סנהדרין

עב.],

בה א מיי' פ"י מהלכות ברכות הלי יא סמג עשין כז טוש"ע או"ח סי' רכד סעיף בו ב מיי' שם טוש"ע

בו ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף בח ד מיי׳ שם טוש״ע שם

בור ר מיים שם טושים שם משיף ח: במ ה טושיע שם סעיף ט: ל ר מיי פייב מהלכות איסורי ביאה הלכה ב סמג לאון קיב טושיע אהייע סיי טו סעיף א:

רבינו חננאל

[אמר ר' ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללה שכניה מנאמר ושמתיה למורש קיפוד ואגמי מים וטאטאתיה במטאטא השמד. נתקללה שומרון נתברכו שכניה שנאמר ישמתיה לעי השדה למטעי לשכניה). **רב ששת** המין לרב ששת שהיה מאור עינים, ויוצא עם היוצאין לראות את המלך, הכדים הנקראים חצבי ההולכים אל הנהר לשאוב בהם מים, אבל כני כלים והם הנקראים כגני העשויים לישב הכלים בתוכז הלשינו עליו שהמית אדם. פי׳ אכל, קרא עליו מלשינות לכל, קוא בירו מלשנות כדמתרגם קרא בגרון אל תחשוך, אכלי. והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו. פי', היכן אמרה תורה, אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים, ופי׳ רבא ומות אין לדידמים, ופיידבא מ״ט דמחתרת, חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. והא מימר אמר אי קאי באפאי קטלינא ליה למריה דביתיה.

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתִּיהָ לְמוֹרֵשׁ קִפֹּד וְאַגְמֵי כָּיִים וְטַאטַאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד נְאָם יִיִּ צְבָאוֹת: ישעיהו יד כג וְשַׂמְתִּי שֹמְרוֹן לְעִי הַשָּׁדֶ ַלְמַשְּׁעֵי כָּרֶם וְהָגִּרְתִּי לַגִּי אֲבָנֶיהָ וִיסֹדֶיהָ אֲנֵלֶה:

3. בושה אמכם מאד חפרה

4. זכר כִּי תַשְׁגִיא פַעַלוֹ אֲשֶׁר שררוּ אָנְשִׁים: איוב לו כד 5. לָבַן יְרֵאוּהוּ אָנָשִׁים לֹא יִרְאָה כָּל חַבְמִי לַב:

6. וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי הַנָּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וִּשְׁמוֹ יַנֶּיָּר בָּנִים וְהָאִישׁ יִשִּׁי וְלוֹ שְׁמִנְּה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זְקַן בָּא בַאֲנָשִׁים: שמואל א יז יב

שמואל א יירב ז. ולאמר צא ועמודת בקר לפני יי והנה יי עבר ורוח גדולה וחוק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יי לא ומשבר סלעים לפני יי לא ברנת יין ואתר הרוח רעש לא ברעש יין אתר הרעש אש לא באש ייר ואחר הרעש אש לא בָאֵשׁ יִי וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל רא בָאשׁ ייִּ וְאַתַּר הָאָשׁ פֿוּל דְּמְמָה דָּקָה: מּלְרִי יִי הַגְּרָלָה וְהַגְּבוּרָה הַהפְּאָרֶת וְהַבָּצַח וְהַהּוֹד בִּי כל בַּשְׁמִים וּבָאָרֶץ לְךְּ ייִ הַמָּמִלְכָה וְהַמּתְנַשֵּא לְכל לראש: דברי הימים א כט יא 9. ותעגבה על פלגשיהם

- 10. עשה גדלות עד אין חקר ונפלאות עד איז מספר:

וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יִיְ וַיַּאֲמִינוּ בַּיִי וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: שמות יד לא 12. וִיִּדֹם הַשֶּׁמֵשׁ וְיֵרַחַ עַמָּד

נסקללה בבל נסקללו שכניה. כלומר אוי לרשע אוי לשכנו: קאם משפט: יי כחלינהו לעיניה. נקרו לעיניו: קולפא. מקל לרדות: התורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו. אם במחתרת [ימלא] וגו' כרם שנתקללו בה ערי ישראל הנאה היא לשכנים: אוכלוסי. חיל (שמות כב) לפי שבא על עסקי נפשות שיודע הוא שאם (ימלא) גדול של ששים רבוא: חכם הרוים. היודע מה שבלב כל אלו: תמנאנו חותר לא תעמיד עלמך מלהליל ממוכך והוא בא לדעת כן

שיקום עליך ויהרגך אמרה תורה השכם אתה והרגהות: הממלכה זו מלחמת עמלק. דכתיב בה כסא מלכות כי יד על כס יה (שמות יו) כלומר על ידי מלחמה ליי׳ בעמלק יתעלה כסחו: המתנשת. מדכתיב לשון נשיאות משמע על נשיא ראש משך ותובל: לכל לראש. לכל הקם להיות לראש הוא מתנשא כלומר שהוא גוזר ומעמידו: ריש גרגיסא. בור. הממונה על החופרין חפירות למלחותן מים כדי להשקות בהן שדותיהן: ברוך

יאמר רבי ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל י נתקללו שכניה נתקללה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב יושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב יושמתי שומרון לעי השדה לממעי כרם וגו' ואמר רב המנונא "הרואה אוכלוםי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוםי עובדי כוכבים אומר יבושה אמכם וגו' ת"ר יהרואה אוכלוםי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן

זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וורע וקצר ועמר ודש וזרה וברר ומחן והרקיד ולש ואפה ואח"כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזז ולבן ונפץ ומוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל יאומות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני הוא היה אומר אורח מוב $^{\circ}$ מהו אומר כמה מרחות מרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שמרח לא מרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה מורח מרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כום אחד שתיתי כל מורח שמרח בעל הבית זה לא מרח אלא בשביל אשתו ובניו על אורח מוב מהו אומר זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים על אורח רע כתיב ⁵לכן יראוהו אנשים וגו' יוהאיש בימִי שאול זקן בא באָנשים אמר יּרבא וָאיתימא רב זביִד ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטינן אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה מששים רבוא ת"ר יהרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו יחכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו [4] לבריותיו יהרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו ובו לבריותיו א"ר יוחגן ברוך ישתלק מכבודו ליראיו מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים רב ששת סגי גהור, הוה הוו קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא מפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חליף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא אמר ליה הָהוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב "צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברוהי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששתי סנתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ר' שילא סינגדיה לההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה מעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לִית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה עד דמעייני ביה בדינא פתח ר' שילא ואמר °לך ה' הגדולה והגבורה וגו' אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא בריך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולמנא ורחמי דינא אמרו, חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי הָאי יהבי ליה קולפָּא אמרו לִיה דון דינא כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב °אשר בשר חמורים בשרם חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי אמר האי רודף הוא יוהתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו מחייה בקולפא וקטליה אמר הואיל ואָתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר ייעושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר ייוירא ישראל את היד הגדולה וגו' והתפארת זו חמה ולבנה שעמדו לו ליהושע שנאמר 12 וידום השמש וירח עמד וגו' והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר 13 שעמדו נצחם על בגדי וגו' וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר ייעל כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה וגו' כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר בימן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו' לך ה' הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר ייכי יד על כם יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר זיהנגי אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר יותב בר רבא אמר ר' יוחגן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מגו ליה במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה' הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש:

וקפוד. חיות ועופות רעים ומזיקין את השכנים. אבל עי השדה ומטעי

לשמשני. שהם חורשים וזורעים ואני מולא מוכן: כל אומות שוקדות ובאות לפחחי. עשיר היה והכל באין אללו לסחורה: שאם יוכה. לעולם הבא ויראה בכבוד מלך המשיח: יבחין. כמה יתר כבוד נוטלי שכר מצות יותר ממה שהיה כבוד האומות בעוה"ז: חלבי לנהרא. הכדין השלמים הולכים לנהר לשאוב מים: כגני לייא. השבורים להיכן כלומר למה הולכים ואף אתה שאתה סומא ולא תראהו להיכן תלך: גונדת. כת: ורחמי דינת. חוהבים

הגהות הגר"א [א] גמרא לבריותיו. נ״ב לב״ו: [ב] שם לבריותיו. נ״ב לב״ו: מוסף רש"י

נתקללו שכניה. מקללתה (ערובין יח:). נתברכו. מקללתה (שם). למורש קפוד. ושס (שם). לבווד שקבור. ועם הולכות החיות רעות ומיקות מקומות הסמוכות לה, דאוי לרשע ואי לשכנו (שם). למטעי ויהנו שכניה, ושבה הוא לה שמכרת לטובה (שם). שיצא באוכלסא. שר על ששים רבות ירחוח נווי). שאם יזכה. לעולם (יבחות נווי). שאם יובה. נעונם הבא לראות גדולתן של ישראל. יבחין. כמה הרבה גדולתן יותר על האומות עכשיו (דעיד פי). גל של עצמות. שמת, דאדם שמת נעשה גל של עלמות (סנהדרין ק.) או: כמת שנרקב בשרו ונפל מומן הרבה (שבת לד.). ריש גרגיתא. שר הממונה על הבורות, מי ידלה ממנו היום להשהות שדותיו ומי למחר. ושררה קטנה היא, ומדכתיב לך ה' הממלכה והמתנשא יליף לה, כלומר על ידך המתנשא לכל דבר אפילו לגרגומא לראש הוא על פיר (רשב"ם ב"ב צא:).

רב ניסים גאון

נביאים האחרונים חגי זכריה נסתלקה רוה"ק מישראל אף הוא אומר בשעת מיתתו שמעון וישמעאל לחרבא ושאר עמא לביזא ועקן סגיאן עתידין למיתי על עמא עיקרה דהא בריי׳ בתוס׳ סוטה ובפ׳ העור והרוטב במסכת ובפי העור והרוטב במסכת שחיטת חולין (דף קכג) אמרו אל תתמה שהרי קרקפלו של ר' (יהושע) [ישמעאל] מונח בראשי מלכים: f) שלשה ביאש מלכם. (ג) שלשות תלמידין הן בן עזאי ובן זומא ואחר. הני בן עזאי ובן זומא הן חשובין יושבין בראש התלמידין כדתנן במס׳ קדושין בפ׳ האיש מקדש (דף מט) על בפ' האיש מקדש (דף זומ) על מנת שאני תלמיד אין אומרים מנת שאני תלמיד אין אומעון בן נואי ושמעון בן זומא ובפירקא קמא דמס' הוריות ודף ב) אמר'׳ או תלמיד וראוי להוראה אלא (מי שבן שחסידותו) (אולי צ"ל שבן שחסידותו) (אולי צ"ל שבן ביינות המידות המידות המידות המידות ביינות המידות המידו עזאי היה חסידותו] יתירה על חכמתו והאי אחר הוא אלישע בתלמידים מיהו כיון שאירע בתמידים מיהו כיון שאירע לו אותו המאורע המפורי בחגיגה בפ' אין דורשין בעריות (דף יד) וקצץ בנטיעות נקרא אלישע אחר מפני שחזר לאחוריו ובפרק האשה נקנית (קדושין ד׳ לט) ובפרק שילוח . הקן (חולין דף קמב) אמרי ווקן (ווולין וף עובר) אבורי אלמלא לא דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי חזא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא דאמרי לישניה דגברא רבה חזא דהוה [גריר] ליה דבר בה החאר החה (גוריו) ליהדבו אחר אמר פה שהפיק מרגליות לחך עפר נפק חטא ולפיכך מי שרואהו בחלומו ידאג מן הפורענו': ל) גדגדניו' ל) (הזכיכום) בפרק בכל

ט(הזכיכוס) בפרק בכל מערבין (עירובין ד־כוח) (משמע דאינון) הינדקוקי ובטיית אלא הנדקוקה כי השמועה שנאמרה משמו של רב מערבין בגודגדניות כדאקשינן עליה מבריי מסקינן בה איבעי חימא כי קאמר רב בהינדקוקי ובפרקין בנמרא דבני מערבא גרסי בר שילת בשם רב פעפועין וגודגדניות וחלוגלוגות מערבי בהון בעון קומוי אילין אינון אמר לון קקולי והנדקוקי ופרפחיני: 6) הרוא' את המרקולי. היא ע"ז וכבר מפורש כי בתחלה מציבין ג' אבנים ב' מהן סדורין על גבי קרקע אחת בצד חברתה והשלישית על גביהן כדתניא (ע"ז 1ף 0 אלו הו אבני מרקוליס אחת מיכז ואחת מיכז ואחת על גביהו ואמר רבא כי תניא ההיא בעיקר מרקוליס כל שהוא מוצב בזה המעשה

אליך גוג נשיא ראש משך ותבל: יחוקאל לח ג ואתה בן אדם הנבא על גוג ואמרת כה אמר אדני אלהים הנני אליך גוג נשיא ראש

ין אבני הרקליס אחת מיכן ואחת על גביהן ואמר רבא כי תניא ההיא בעיקר מרקליס כל שהוא מוצב בזה המעשה "אַכֶּיךְ הוג נְשִיא ראש מְשֶׁךְ וְתְבֶל: יחזקאל לח ג וְאָתָח בָּן אָבָם רְתָבָא עַל גוג וְאָמַרְתְ בּה אָמֵר אַברים המוצבין (כדתניא) [כדתנון] בסנהדרין ב-פ' די מיתות
(דף ט, הזורק אבן למרקוליס זו היא עבורתו שמשלין אבן כלפי אותן האבנים המוצבין (כדתניא) [כדתניא] בי ידי מיתות
(דף ט, הזורק אבן למרקוליס זו היא עבורתו כלומר ישראל שעשה כן בשונג חייב חטאת במיד בלא התראה ענוש ברת ואם התרו
בר נסקל ואמרי בנצ', (שם זף טו) האע"ג דקא מיכוין למירגמה ובמס' ע"ז בפ' ר' ישמעאל (דף ט איתא להא בריתא שהזכרנות ובב"מ בפ' אלו מציאות שלו (דף כה) כאבני בית קוליס חייב להכריו ואלו הן אבני בית קוליס אחת מיכן ואחת מיכן ואחת באמצע: התורה
בר להורגך השכם להורגו היינו דאמר רחמנא (שטות כב) אם במחתרת ימצא הגוב והכה וגז" והתם בסנהדרין בפרק בן סורר ומורה (דף עב) תנינן הבא במחתרת נידון משום סופו ואמרינן בגמ' אמר רבא מ"ט דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו
והאי מימר אמר אי אזילנא וקאי לאפאי מריה דבייתא ולא שביק לי קטילנא ליה ואמרה תורה בא להרגך השכם להרגו: